

Література

1. *Балашова М. В.* Маркетинг: підручник для студентів вищих навчальних закладів, що навчаються за економічними спеціальностями / М. В. Балашова та ін; під заг. ред. Н. М. Кондратенко. — М.: Юрайт, 2011.
2. *Баранцев В. П.* Управління інноваціями: підручник / В. П. Баранцев та ін; під заг. ред. Є. В. Сарафанова. — М.: Юрайт, 2011.
3. Портал дистанційного консультування податкового підприємництва: Інноваційна діяльність МП / Посібник. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dist-cons.ru/modules/innova/section1.html>.
4. Портал працевлаштування студентів: Інновації / Посібник. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mjob.by/innov-proj/134>.
5. Електронний навчальний посібник з логіки: Логіка / Посібник. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kgau.ru/distance/resources/sergius/lek3.html>.
6. Портал econominfo. Стаття. Економічні блага, їх властивості та класифікація. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://econominfo.ru/>.

Статтю подано до редакції 12.10.2012 р.

УДК 336.76

Гудима Н.В., здобувач кафедри страхування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МІЖ РЕГУЛЮВАННЯМ ТА ОПОДАТКУВАННЯМ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто питання взаємовідносин між регулюванням та оподаткуванням страхової діяльності. Визначено особливості оподаткування страховиків в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: страхова діяльність, страховий ринок, регулювання, оподаткування, інвестори, фінансова система.

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрены вопросы взаимосвязи между регулированием и налогообложением страховой деятельности. Определены особенности налогообложения страховщиков в Украине.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: страховая деятельность, страховой рынок, регулирования, налогообложения, инвесторы, финансовая система.

ANNOTATION. The article discussed the issue of relations between regulation and taxation of insurance. The features of the taxation of insurers in Ukraine.

KEY WORDS: insurance activities, insurance markets, regulation, taxation, investors, financial system.

Постановка проблеми. Стан страхового ринку багато в чому визначається процесами, що відбуваються в економіці країни.

Незважаючи на поліпшення ситуації в страховому секторі, зокрема сприятливу динаміку основних показників діяльності страховиків, його стан не можна переоцінювати. Актуальними залишаються проблеми, пов'язані з бюрократичними перешкодами, які завдають значних втрат і зменшують конкурентоздатність і платоспроможність вітчизняного страховика, що стає перешкодою загальним процесам інтеграції страхового ринку України до світового ринку страхування і створення сучасної моделі ефективного управління страховими резервами.

У процесі фінансово-господарської діяльності українські страховики стикаються з безліччю проблем. Вони виникають на всіх етапах створення прибутку страхової компанії. Особливо велика кількість таких проблем виникає на стадіях розподілу і використання прибутку. Оподаткування прибутку страховиків, здається, — найсуперечливіше із всіх діючих в Україні.

Страхові компанії являються суб'єктами страхових відносин і представляють собою особливий фінансовий інститут. Страхові операції характеризуються визначеною специфікою, саме тому досить часто виникають труднощі тлумачення їх з позиції податкового обліку.

Проблема оподаткування страхових організацій і взагалі страхових операцій мають постійний характер. Об'єднання страховиків, зокрема, Ліга страхових організацій України та представники страхового ринку готують пропозиції, обговорюють їх із представниками органів виконавчої влади та вносять зміни до діючого законодавства з метою удосконалення системи оподаткування операцій страхування.

В основному, уряд будь-якої країни зацікавлений у регулюванні чотирьох аспектів фінансових операцій фінансових установ. Серед них:

- створення фінансової установи;
- операційна діяльність фінансової установи;
- відносини із суспільством;
- поведінка фінансової установи під час інвестування інвестиційних коштів.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Серед вітчизняних учених і науковців ближнього зарубіжжя особливою значущістю з питань особливостей оподаткування страхової діяльності є роботи таких авторів, як В.Д. Базилович, К.С. Базилович, О.І. Барановський, О.В. Віцин, Н.М. Внукова, Т.А. Говорушко, О.А. Гвоз-

денко, А.Г. Гойхбарг, В.Б. Гомелля, Зубець, Є.В. Коломін, В.В. Корнеєв, В.П. Крюков, С.А. Навроцький, Л.В. Нечипорук, В.М. Опарін, Л.А. Орланюк-Малицька, С.С. Осадець, К.Є. Турбіна.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення проблемних питань взаємовідносин між регулюванням та оподаткуванням страхової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принциповою метою регулювання фінансових установ є захист коштів інвестора шляхом забезпечення адекватності капіталу для виконання зобов'язань. Державне регулювання страхової діяльності — це система засобів і методів, здійснених на правовій основі з метою визначення рамок і правил функціонування страхового ринку та діяльності страхових компаній на ньому [1].

Відповідно, фінансові установи, які для отримання коштів звертаються до ринку капіталу, зазвичай стикаються з менш жорстким регулюванням, ніж ті, які отримують кошти від дрібних інвесторів.

Важливим є те, що регуляторний режим має бути міцним для забезпечення впевненості інвестора. Це є основою для посередницької функції і є необхідним для формування ринку капіталу таким чином, щоб він міг виступати мостом між різними особами, що мають заощадження, та великими позичальниками.

Питання створення установи можуть регулюватися цілою низкою законів. Уповноважений орган, на який покладено здійснення державного нагляду за страховою діяльністю здійснює ліцензування, тобто видачу страховим організаціям дозволів (ліцензій) на право здійснювати страхову діяльність за конкретними видами страхування на основі документів, що засвідчують дотримання страховиками, вимог, що висуваються законодавством України до суб'єктів, що здійснюють страхову діяльність [2]. Окремі закони можуть передбачати окремі аспекти для установ, які є притаманними лише їм та які відображають певні політичні цілі. Наприклад, може бути встановлено мінімальну вимоги до інвестованого капіталу для забезпечення захисту прав страхувальників шляхом забезпечення суттєвої економічної та фінансової стійкості підприємства. Інші правила можуть обмежувати участь іноземного капіталу або частку окремого акціонера з метою гарантування, що компанія має широке коло власників.

Регулюючі закони також міститимуть вимоги до керівників компанії у відношенні до їх призначення та звільнення, їх обов'язків і повноважень. Закони також містять обмеження щодо

діяльності керівників компаній із метою запобігання виникненню конфлікту інтересів і ситуацій, коли керівник отримує прибуток від операцій з компанією, над якою в нього є вплив або контроль. Також менеджерам забороняється займатися інсайдерськими торговими операціями з цінними паперами, якщо прибуток отриманий завдяки знанням, які є частиною його обов'язків.

Функціонування страхового ринку в межах законодавчого поля вимагає прозорості дій страховика та доступу його (страховика) до достовірної та повної інформації про страхувальника [3]. Закон також визначає вимоги до ведення обліку та звітів. Для фінансових установ, які підлягають регулюванню, такі умови, зазвичай, містяться у спеціальному регуляторному акті. В ньому наводиться вичерпний перелік інформації, яка має бути подана у формі звітів, форми та зміст проведення обліку та в більшості випадків методологію ведення обліку. Правила ведення бухгалтерського обліку в деяких моментах відрізняються від стандартних правил, якими користуються звичайні компанії. Саме в сфері бухгалтерського обліку виникають найбільші накладки між правилами оподаткування та правилами регулювання.

Супровідна документація повинна містити інформацію щодо гонорарів керівництва та доходів засновників, а також природу інтересу інвесторів у даній установі, можливості інвесторів щодо торгівлі правами власності та повноваженнями установи щодо викупу прав власності. На кінець, звіти повинні розкривати інвесторам інформацію щодо результатів інвестицій.

Набагато важливішими є правила, що стосуються того, якими видами діяльності може займатися фінансова установа та правила захисту коштів страхувальників.

Режими оподаткування та регулювання мають спільну мету, яка полягає у забезпеченні економічного благоустрою та міцності фінансових установ: по-перше, щоб визначити податкову місткість установ, по-друге, щоб забезпечити сталість фінансового здоров'я установи. Відповідно, вони займаються багатьма однаковими питаннями, зокрема у сфері ведення бухгалтерського обліку. Якщо регуляторний режим правильно побудований та ефективно функціонує, то він дає можливість використовувати його і в деяких податкових цілях також. Регуляторний режим часто передбачає спеціальну систему бухгалтерського обліку, яка більше відповідає потребам галузі, ніж загальні правила ведення обліку. Ці правила можуть у певних аспектах відрізнятися від тих, що зазвичай використовуються податковими адміністраціями. Регулятори діяльності фінансових установ зазвичай мають більше спе-

ціальних знань у розуміння галузі, наприклад у питаннях визначення ступеня сумнівної та безнадійної заборгованості. Це може бути важливим для країн, які лише розвивають фінансові ринки, в межах урядових і неурядових програм, у яких дуже імовірною є нестача кваліфікованих фінансових аналітиків.

Проте основною метою регуляторів діяльності фінансових установ є забезпечення збереження коштів інвесторів і гарантування міцності балансів установ. Ця мета досягається за рахунок контролю рівня ризику, який приймає фінансова установа, встановлення вимог до фінансових установ щодо розкриття інформації щодо діяльності та операцій у стандартній формі, підтримки вимог щодо мінімального капіталу фінансових установ. Ця мета також переслідується у правилах щодо оцінки ризикованості інвестицій, коефіцієнта достатності капіталу, консервативної оцінки активів, створення спеціальних резервів для покриття зобов'язань наступних періодів і підрахунку прибутків, які можуть бути виплачені інвесторам. Прибуток у кінці року не є основним показником і насправді регулятор може віддати перевагу правилам, які б дозволяли вирівнювання доходу впродовж ділових циклів.

На відміну від цього, основною метою системи оподаткування є отримання відповідних відрахувань від прибутку за поточний рік. Для досягнення цієї мети у спосіб, який забезпечує мінімальність ухилення від оподаткування, податкові органи віддають перевагу чітким правилам, які не залежать від додаткових оцінок.

Тому цілі регуляторів та системи оподаткування не завжди співпадають, а умови функціонування цих двох систем можуть суттєво відрізнятись. Обидві системи намагаються бути чіткими, проте правила регулювання спрямовані на те, щоб доходи, а відповідно і активи, не були переоцінені, а податкові органи стурбовані тенденцією мінімізації прибутків, зазначених у звітах.

Різниця між цими цілями полягає в наступному:

- регуляторні правила концентрують увагу на точному підрахунку чистого капіталу, а не чистого прибутку;
- регуляторні правила щодо підрахунку прибутку, враховують вимоги для консервативної оцінки активів (тобто за заниженою вартістю або ринковою) та спеціальні резерви для виконання зобов'язань наступних періодів (тобто загальні резерви або резерв коливання прибутку); відповідні податкові правила переоцінки вартості активів і відмови від зменшення на суму умовних резервів;
- форма та зміст обліку та звітів будуть відрізнятись, тому що різняться основні моменти, на які звертається умова під час аудиту.

Наступною проблемою є те, що багато важливих податкових питань не знаходять свого відображення у законах про регулювання, оскільки не є принциповими для діяльності регуляторів. Правила достатності капіталу можуть дозволяти врахування в капіталі спеціальних видів боргових зобов'язань, таких як субординовані борги або консолідовані борги. Їх можна розглядати як капітал, що необхідний для регуляторних потреб, проте це призводить до виплати відсотків, які вираховуються з бази оподаткування, на відміну від дивідендів. Регулятори можуть більше зосереджувати свою увагу на забезпеченні того, що у компанії вистачить активів для покриття майбутніх збитків і вимог, які виникають із діяльності компанії, а не на розміщенні кожного типу доходів у різних юрисдикціях.

Відповідно всі співвідношення між податковими та регуляторними правилами повинні бути детально досліджені та детально прописані. Явним є те, що створення міцного фінансового сектора, для чого важливим є чітке регулювання, — фундаментальна задача економічної політики та важлива умова безперервного економічного росту. Хоч податкова система і не повинна заважати цій цілі, для податкової системи не є обов'язковою адаптація до всіх аспектів правил та обмежень, що встановлені регуляторним режимом.

Правила податкової системи можуть подолати проблемні питання обліку при регуляторному режимі. Наприклад, повинні бути вироблені умови врахування витрат. Включаючи списання безнадійної заборгованості, про які повідомлено регулятор, підвищує зацікавленість установи у співпраці з регулюючим органом. З іншого боку, дозвіл на врахування загальних резервів, які розраховуються за формулами, призводить до виникнення податкових привілеїв, які не завжди є затратними для установи, без підвищення заохочення для кращого розкриття інформації.

І нарешті, завжди будуть певні відмінності між регуляторним обліком і податковим обліком. Податкові правила можуть частково базуватися на регуляторному обліку, проте з спеціальними допусками, наприклад підрахунок прибутку в більшості випадків повинен бути іншим і мають бути застосовані чіткі правила щодо специфічних факторів. При визначенні, які ж розбіжності можуть бути допустимими, важливу роль відіграють окремі припущення.

По-перше, податкові органи особливо у перші роки становлення фінансових ринків можуть відчувати нестачу досвіду щодо складних операцій всередині фінансового середовища. У тій мірі, в якій цей досвід є у регулятора, податкова адміністрація може

сподіватися в розумних межах на довіру до даних, отриманих регулятором. У цьому випадку, розбіжності будуть виникати через відмову від деяких видів спеціальних резервів, наприклад, скоріше ніж при незалежній оцінці втрат від позик, яка проведена податковим інспектором.

Наступне припущення — узгодженість позицій між установами, яка необхідна для співіснування двох окремих планів рахунків. у тих рамках, де ці плани рахунків співпадають, необхідність узгодження відпадає.

Регуляторні режими по відношенню до фінансового сектора відіграють важливу роль у створенні міцного та ефективного фінансового ринку. З іншого боку, регуляторні режими — суттєва частина забезпечення доходів держави. Обидва режими одночасно відносяться до багатьох аспектів економічної поведінки на фінансовому ринку. у той самий час, як повинно бути вжито всіх можливих заходів для зменшення необхідності узгодження та адміністрування, деякі розбіжності є неминучими, якщо брати до уваги розбіжності у цілях цих двох систем.

Висновки з проведеного дослідження. Унікальна природа галузі означає, що специфічні знання про її функціонування часто сконцентровано у компаніях, які з недовірою відносяться до зовнішніх податківців, ніж інші галузі економіки. Ефектом цього є той факт, що для розробників податкової політики важко досягти практичного розуміння розрахунку доходу в галузі страхування. Тому виникають труднощі у розробці ефективної системи оподаткування страховика.

Звичайні правила оподаткування прибутку погано адаптуються до фінансового ринку. Часто галузь є предметом спеціального режиму обліку, який створюється під наглядом регулятора та який повинен суттєво відрізнятися від звичайних правил обліку, наприклад вимоги до активів та пасивів страховика. Галузь має свої специфічні продукти, такі як страхові поліси, які потребують точної математичної специфікації. Відповідно, галузь повинна мати окремі правила оподаткування.

Література

1. Страхування: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. — Тернопіль: Джура, 2004. — 280 с. — С. 84—96.
2. Страхування: Підручник / За редакцією В.Д. Базилевича. — К.: Знання, 2008. — 1019 с. — С. 56—563.

3. *Базилевич К.* Об'єктивна необхідність і межі державного регулювання страхової діяльності // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. Економіка. — К., 2006. — С. 81—82.

Статтю подано до редакції 10.10.2012 р.

УДК 334.012.82:336.7

Дибань О.Л., здобувач кафедри менеджменту банківської діяльності, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», головний спеціаліст третього інспекційного відділу на ринку страхування департаменту страхового регулювання та нагляду Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

РОЛЬ БАНКІВ І СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Досліджено роль банків і страхових організацій на фінансовому ринку України; визначено взаємовідносини продавців і покупців на фінансовому ринку; проаналізовано кругообіг фінансових ресурсів на фінансовому ринку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: банки, страхові організації, фінансовий ринок, ринок фінансових послуг, фінансові інститути.

АННОТАЦИЯ. Исследована роль банков и страховых организаций на финансовом рынке Украины, определены взаимоотношения продавцов и покупателей на финансовом рынке; проанализирован круговорот финансовых ресурсов на финансовом рынке Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: банки, страховые организации, финансовый рынок, рынок финансовых услуг, финансовые институты.

ANNOTATION. The role of banks and insurance companies in the financial market of Ukraine defines the relationship between buyers and sellers in the financial market cycle analysis of financial resources in the financial market.

Keywords: banks, insurance companies, financial market, financial services, financial institutions.